

szólva, hogy a versek egymásutánjából egy valóban jelentékeny, művelt, rengeteg értékes ismeretet közlő költő arcképe bontakozik ki. Mégpedig a kötet szerkesztő Adamik Tamás jóvoltából klasszikusnak mondható és igen tehetős fiatalok által készített beleérző és pontos tolmácsolások eredményeképp olyan portré, amely nyelvünket és kultúránkat is gazdagítja. A professzor tanítványai már egy új generációt képviselnek, s a jelek szerint kedvvel, azonosulva fordították a szövegeket, amelyeket a kiadó pompás köntösben jelentetett meg. (*Magyar Könyvklub*, Budapest, 2001)

RÓNAY LÁSZLÓ

SZERB ANTAL: NAPLÓJEGYZETEK (1914–1943)

Naplójegyzetek publikálása mindig kényes dolog — van-e jogunk betekinteni valaki önmaga számára írott feljegyzéseibe? Szerb Antal esetében a napló maga tartalmazza a megoldást: „Disszertáció is, mint a legszárazabb tudományos mű, amibe csak belekezdnek, szinte gyónásszerűen szubjektív, aminthogy viszont a legközvetlenebb naplórészlet is megőrzi a művész stilizáló fölnyét, és minden írásom végétére ugyanaz: nyugodt és hideg nyilatkozat magamról, mint valami idegenről.” A mindig jelenlévő intellektuális szűrő lehetővé teszi, hogy a közlétező és az olvasó ne kövessen el indiszkréciót.

A kronológiai rendbe állított jegyzetek — a szerkesztés gyöngéinek dacára (bizony vannak megfejtetlen passzusok, téves vagy következetlen megfejtések, az író életét és munkásságát tisztázni hivatott függelék lábjegyzetei hiányosak) — egy gyermekkorától tudatos elme vívódásait tárják fel. A katolizált zsidó családból származó cserkészfiú már legelső feljegyzéseiben törekszik „világnézete” tisztázására. Innen az egész életében problémát jelentő kettősség: a katolikus etika és a zsidó kultúráörökség egyeztetése.

A napló magvát a leginkább összefüggő, 1920 és 1924 között írott feljegyzések teszik ki. Apolitikus korkép ez, egy szellemi szféra metszete. A bölcsészettudományban elmélyülő egyetemista szerelmeit is az intellektuális önvizsgálat jegyében éli meg. A konkrét személyekhez fűződő érzelmek (az azonosíthatatlan, a kötetben *gal jelölt lány, Violaine — Schultz Dóra, Joe — Lakner Klára, Kis-Lil — első felesége, Lakner Lili), a szerelmes vágyak mindenkor szellemi-lelki analízis tárgyává válnak. Nincsen

egyszerű történés, minden a „szeretet etikájának” függvénye.

A napló támpontokat nyújt Szerb Antal irodalomelméleti munkásságához is. Az íróember, bár ezáltal elszigetelődik, „kulturális misszionárius, az Igazság katonája”. 1920-ban már felvázolja irodalomtörténeti műveinek később alkalmazott módszereit. Számot kell vetni az elkerülhetetlen szubjektív megközelítéssel, újfajta kritériumok kidolgozására van tehát szükség. Ugyanakkor nemcsak az elméleti tudós, az írói én is jobban megvilágítható: utas, aki „holdvilágot követve bolyong”. Születőfélben volt már a regény.

A kor szellemének tudható be, hogy az 1927 és 1943 között született jegyzetek csak töredékek, aforizmák. A faji hovatarozás problémája még hangsúlyosabbá válik. Késői feljegyzései kétségbeesett segélykiáltások, fogalmi fejtegetésekbe kapaszkodva törekszik arra, hogy a „tisztességes ember”-formát megőrizni lehessen.

Szerb Antal 1945 elején halt meg a balfi munkatáborban. Naplójegyzetei az alkotó ember alázatos és diadalmas életszeretét sugározzák, amelyet korábban így fogalmazott meg: „És azért mégsem vagyok dekadens, mert hiszek személy fölötti valóságokban, melyek tőlem függetlenül is fent állnak, és tisztelem az Életet, az egyetlent, amiért élni érdemes.” (*Magvető*, Budapest, 2001)

PAP VERA

HARKAI VASS ÉVA: A MŰVÉSZREGÉNY A 20. SZÁZADI MAGYAR IRODALOMBAN

Műfaj-monográfia, amely több annál, amit a műfaji besorolása jelent: az első magyar kísérlet egy eddig még nem vizsgált, csupán nevében élő regénytípus történeti és elméleti meghatározására. Ahogy a szerzője, az újvidéki Magyar Tanszék docense, tartózkodóan írja: könyve a téma „körbejárása”. De monografikus alaposággal és tudományos módszerességgel, tehetnénk hozzá.

Ahhoz, hogy a művészregény történeti és elméleti közelítésére sor kerülhessen, mindenekelőtt arról kellett megbizonyosodni, hogy önálló vagy más műfaji változatok közé sorolható-e a művészregény. Önnálló regénytípus, állítja a könyv szerzője, amely azonban „még nem kapta meg az irodalomelméletben és -történetben az őt megillető helyet és rangot”. Holott az irodalom bizonyos időszakában, mint például a századfordulón, több olyan mű íródott, amelyet